

СУЧАСНІ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ: МЕТОДИКА, ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

ЧИ СТАНЕ ЗАХІДНА УКРАЇНА ЛОКОМОТИВОМ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ?

Барановський М.О.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,

м. Ніжин, Україна

Brnm@ukr.net

Збройна агресія росії наочно показала вразливість стратегічних об'єктів України до зовнішніх загроз і недооцінку при розміщенні суб'єктів економічної діяльності такого важливого чинника як «національна безпека». Окупація частини території України, активні бойові дії зумовили величезні за масштабами переміщення населення, руйнування житлового фонду, закладів соціальної інфраструктури, економічних активів підприємств різних форм власності. Західна Україна, особливо на початку війни, стала тимчасовим притулком для внутрішньо переміщених осіб і транзитною зоною для зовнішніх мігрантів. Окрім населення, до Західної України перемістилася низка компаній ІТ-сектору, державних управлінських структур, навчальних закладів, а також релокувалося майже 800 підприємств. Брак статистичних показників у розрізі регіонів не дозволяє оцінити динаміку макроекономічних показників, однак на думку експертів у західних областях України не було падіння валового регіонального продукту. Побічними індикаторами, які підтверджують позицію експертів, є індекси показників зовнішньої торгівлі та частка регіонів в експорті та імпорті товарів і послуг. У 2022 році обсяг експорту товарів проти попереднього року зріс у Волинській області на 28,1 %, Закарпатській – на 17 %, Тернопільській – на 15 %, Чернівецькій – на 38,3 % [2]. Загалом в областях Західної України експорт товарів збільшився майже на 10 %, тоді як в державі він скоротився на 35 %. Якщо у 2021 році на західні регіони України припадало 12,1 % загального експорту товарів країни, то у 2022 році – 19,4 %. Західна Україна завдяки спільному кордону з країнами ЄС та особливостями

логістичних шляхів продовжує відігравати надзвичайно важливу транзитно-приймальну функцію для потоку мігрантів, товарів і бізнесів.

За експертними оцінками не зазнала суттєвих змін і кількість населення в західних областях України. Втрати через трудову міграцію місцевого населення були компенсовані внутрішньо переміщеними особами, частина з яких не планує повертатися в місця свого попереднього проживання. Передислокація в Західну Україну низки виробництв, установ, вимушених мігрантів стимулювала економічну активність в окремих секторах, що зумовило зростання кількості робочих місць. Майже 30 % всіх актуальних вакансій на ринку праці України припадає саме на її західні області, хоча вимушені мігранти й створюють на нього додатковий тиск на місцевому рівні. Вимушені переселенці, особливо в перші місяці після повномасштабного вторгнення росії, забезпечили збільшення обсягів споживання, товарообігу, попиту на різні товари й послуги, а відтак і доходів місцевих бюджетів.

Така ситуація, на думку окремих експертів і науковців, створює шанси для перетворення західних областей України на нові точки економічного зростання, де буде відбуватися пришвидшена неоіндустріалізація [1, с. 49]. Саме Західна Україна має стати осередком розміщення нових оборонних підприємств, об'єктів критичної інфраструктури, які інтегруватимуться у виробничо-збутові ланцюги країн ЄС, а також забезпечать резильєнтність економіки країни.

Ствердна відповідь на запитання, яке винесене в заголовок публікації, базується на викладеному вище аналізі, однак потребує більш детального обґрунтування. По-перше, нині як ніколи раніше є потреба в переміщенні стратегічно важливих підприємств якомога далі від росії. Це стосується як наявних підприємств, так і нових, що мають розміщуватися переважно в центральних і західних регіонах країни. Досвід війни показує, що це не завжди рятує від руйнації, однак унеможлиблює швидке захоплення виробничих потужностей підприємств і використання їх на користь агресора. По-друге, загроза з боку росії поширюється не лише на стратегічні об'єкти, за які відповідальна держава, а на всі види бізнесів. Оцінюючи потенційні ризики з боку країни-агресора бізнес буде шукати нові території для

розміщення своїх активів і виробництв, а Західна Україна з низкою її конкурентних переваг підходить для цього якнайкраще. По-третє, частково чи повністю відновили свою діяльність майже 78 % релокованих в областях Західної України підприємств. Більшість із них належать до малого та середнього бізнесу, однак вони посилили економічну спроможність цих областей. Частина переміщених бізнесів, у т.ч. ІТ-компаній, не планують повертатися назад і розбудовуватимуть свою діяльність в новому середовищі. Для роботи на цих підприємствах залучаються як переміщені особи, так і місцеве населення, що покращує ситуацію на ринку праці. По-четверте, спільний кордон і спільний бекграунд західних областей з країнами ЄС, набуття Україною статусу кандидата на вступ до цієї організації, наявна транспортна мережа та нові логістичні маршрути формують сприятливі умови й додаткові конкурентні переваги цього регіону для залучення інвестицій. Доки-що потенційний план Маршала для України має всі шанси стартувати саме з цього прикордонного регіону країни. По-п'яте, в областях Західної України в останні роки коштом іноземних інвесторів вже побудовано низку підприємств, які інтегровані в ланцюги доданої вартості великих автомобільних концернів Європи. Ці підприємства спеціалізуються переважно на виробництві електрокабелів для автомобілів. Їх важко віднести до категорії неоіндустріальних, однак вони дозволяють частково відновити працездатність виробництва, втрачені в період деіндустріалізації, збільшити експорт продукції з відносно високою доданою вартістю. В ТОП-10 підприємств машинобудування держави з найбільшими обсягами експорту продукції за дев'ять місяців 2022 року лише одне виробництво (АТ «Мотор-Січ») розміщується поза межами Західної України. По-шосте, західні області України характеризуються досить високим рівнем підприємницької активності населення, що важливо в контексті розбудови малого та середнього бізнесу й вибору моделі інноваційного розвитку економіки. Велика кількість підприємств малого бізнесу є результатом конвертації коштів трудових мігрантів. Зараз ці кошти інвестуються переважно в кав'ярні, крамнички, міні-готелі, але при належній підтримці держави їх можна залучити для створення сучасних інноваційних виробництв. По-сьоме, області Західної України лишаються привабливими для проживання

населення та ведення бізнесу. Вони посідають провідні позиції в Україні за індексом регіонального людського розвитку, мають мальовничі ландшафти та сприятливу екологічну ситуацію. Менеджмент сучасних наукомістких виробництв, ІТ-компаній при виборі місця їхньої локації приділяє цим аспектам особливу увагу. Конкурентними перевагами областей Західної України є також професійний та підприємницький досвід місцевого населення, здобутий під час трудової міграції за кордоном, знання мов сусідніх країн і громадська активність.

Схарактеризовані вище позиції вказують на те, що Західна Україна має необхідні передумови для того, аби стати локомотивом економічного відродження нашої країни. Однак реалізація цієї амбітної мети залежить від багатьох чинників, насамперед від протекціоністської політики держави, масштабів руйнувань у східних регіонах країни, позиції потенційних міжнародних інвесторів, готовності місцевого населення та вимушених переселенців до роботи на нових виробництвах тощо.

Список використаних джерел

1. Лібанова Е.М., Позняк В.О., Цимбал О.І. Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії російської федерації. Демографія та соціальна економіка. Вип. 2 (48), 2022. С. 37-57.
2. Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами у 2022 році. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 02.04.2023 року).

URBAN SUSTAINABILITY IN UKRAINE: NOWADAYS CONDITIONS AND ITS PERSPECTIVES

Baranova D. O., Lozynskyi R. M.

Lviv Ivan Franko National University, Lviv, Ukraine

dariia.baranova@lnu.edu.ua, roman.lozynskyi@lnu.edu.ua

The 20th century has begun with incredible industrial growth. There was a technological jump and the population began to grow rapidly and non-stop